

tvifvel, att dessa senares verksamhet blefve högst gagnelig. Den vore det redan derigenom, att centralstyrelsen icke skulle vidtaga några åtgärder till hvilka impulsen icke utgått från lokalstyrelserna, således ur dessas gjorda erfarenhet. Af ett sådant förhållande skulle det äfven sjelfmant följa, att centralstyrelsen vid lärares tillsättande endast af synnerliga skäl borde gå ifrån lokalstyrelsernas förslag och förordande. Ja gerna kunde endast skolföreståndarens tillsättande vara centralstyrelsen förbehållet, medan lokalstyrelserna skulle utnämna till alla öfriga läraretjenster.

Lätt inses, att likväl centralstyrelsen vid en sådan ställning icke skulle kunna umbära pedagogiskt bildade ledamöter. Ty det skulle fordras insigt dertill, att rätt bedöma värdet af de framställningar, som lokalstyrelserna skulle göra. Sjelfmant erbjuder sig tanken derpå, att de stadigvarande ledamöterna i lokalstyrelserna väl vore de lämpligaste kandidater för ledamotskap i centralstyrelsen. Denna skulle då hafva utsigt att verkligen inom sig ega män med pedagogisk insigt och erfarenhet.

Vi lägga naturligtvis ingen vikt på den antydda detaljen i detta förslag. Den står här, för att förklara vårt allmänna yrkande, att med blott en centralstyrelse, gemensam för hela landet, skolväsendet ingalunda skall något vinna, utan hellre blottställas att mycket förlora. Ja äfven om lokalstyrelser bibehållas, kan framtiden vara ganska osäker; det är dock något gjordt, för att trygga densamma.

Skulle verkligen domkapitlen ännu utgöra den enda skolstyrelsen i landet, bekänna vi, att vi icke skulle votera för någon centralstyrelse, ehuru väl för en tidsenlig reform af stiftsskolstyrelsen, så att den blefve skild från kyrkostyrelsen. Vi skulle göra det med erkännande af de stora, minnesvärda förtjenster, domkapitlen ega om landets skolväsende, hvars enda vårdare de i sekler varit. Man må säga: det är principlöst, att en centralstyrelse för skolverket icke finnes. Vi svara, en författning, som sådant bestämmer, är lätt sammanskrifven. Men det är icke lika lätt att förutsäga, hvad en centralstyrelse kommer att utföra. Centralisationen kan verka gagneligt eller förderfligt. Men man bör icke mycket eftersträfvä den i de länder, i hvilka den är utan kontroll, och i hvilka äfven allmänna opinionen är blott sällskaps-svallar.

Om skolläremötena skola vi yttra några ord – sedan de försiggått.

J. V. S.

40

54 INHEMSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 4, april 1860

RESEBERÄTTELSE JEMTE BETÄNKANDE I FOLKSKOLEFRÅGAN AF UNO CYGNÆUS.

Denna med Finl. Allm. Tidning utdelade och äfven eljest officielt utspridda skrift är redan i hvar mans hand. Vi ställa dess titel i spetsen för denna korrta litteraturöfversigt, endast för att uttrycka vår fägnad deröfver, att folkskolefrågan ens hunnit framskrida så långt, att en man i landet finnes, som gjort folkskolans inrättning till uteslutande föremål för sina studier och sitt lifs verksamhet.

Då skriften innehåller blott en till Kejs. Senaten skriftligen afgifven berättelse om förloppet af Förf:s i offentligt uppdrag företagna resor

och ett bedömande öfver folkskolans skick i de skilda länder Förf. besökt, kan man i densamma icke vänta någon utförligare redogörelse rörande dess inrättning.

Ingen tänkande person läser betvifla, att folkskolor utan lära-
reseminarier äro ett oting. För lärdomsskolan och äfven för de högre
borgarskolorna kunna lärare aflönas, hvilka åtnjutit både en uppfostran
och undervisning, som gör dem skickliga att klart inse undervisningens
ändamål och välja de för dess vinnande tjenliga medlen. Men sedan
en uppfostringsvetenskap utbildat sig och derjemte uppfostrings-
och undervisningskonsten blifvit föremål för specialundersökning och
10 en metodiskt ordnad erfarenhet, har numera äfven i dessa skolor en
direkt teoretisk och praktisk förberedelse för kallet blifvit en nödvän-
dighet. Huru mycket mera är detta icke nödvändigt för folkskolan,
hvars blifvande lärare till en början måste inhemta kunskap i de
ämnen, i hvilka de skola undervisa, der vidare korrtheten af den tid,
lärjungen kan i skolan dröja, gör en säker undervisningsmetod så
mycket nödvändigare, och der slutligen så mycket beror af lärarens
tänkesätt och uppfostrande; hvarföre seminarium för honom skall vara
lika mycket en uppfostringsanstalt som en undervisningsanstalt.

20 Ett yttrande angående Hr U. Cygnæi i denna skrift antydda åsigter
om lärareseminariernas inrättning vore ännu för tidigt. Hr C. är som
bäst sysselsatt med utarbetande af ett förslag dertill, och man bör
hoppas, att äfven detta åtminstone i dess hufvuddrag offentliggöres.

I en angelägenhet sådan som folkskolans inrättning kommer det väl
icke an på några flera eller färre års försprång. Skolans inverkan är
öfverhufvud långsam och folkskolans är det isynnerhet; den är ett verk,
hvars frukter skola visa sig först efter ett halfsekel. Man må alltså taga
sig tid att väl betänka sättet för dess anordnande. Men man bör å
andra sidan ihågkomma, att det engång inredda godas förverkligande
30 aldrig utan skuld kan fördröjas, samt att, hvad skolan angår, en från
första stund oföränderlig ordning icke ens bör eftersträvas. Undervis-
ningsanstalterna behöfva mera frihet, än andra samhällsinrättningar,
emedan i uppfostran och undervisning så mycket ankommer på
uppfostrarens och lärarens personliga karakter och kapacitet, och
emedan icke blott lärjungen utan äfven läraren skall förkofra sig i insigt
och förmåga. Der måste alltså finnas utrymme för läraren, att i mon af
sin egen utveckling förbättra undervisningsordningen och undervis-
nings sättet. Endast sålunda kan erfarenhet samlas och en ständig
fortgång till det bättre göras möjlig.

40 Att under ett alltför ängsligt öfvervägande uppskjuta med folksko-
lans förverkligande vore alltså icke blott gagnlöst utan förderfligt. Man
förlorar så en dyrbar tid och en dyrbar erfarenhet, hvilken aldrig kan
komma för tidigt. När man blott är ense om de allmänna grunderna,
bör det öfriga öfverlemnas åt skolstyrelsens och lärarens af hvarje
dags erfarenhet påkallade omsorg.

Den författning angående folkskolors inrättande, som redan
emanerat, har så stadgat de allmänna formerna för dess grundläggande
och uppehållande, att dessa erbjuda fritt utrymme att ändamålsenligt
ordna densamma, medan denna författning tillika lemnar garantier för
50 dess fortsatta upprätthållande. Lyckligtvis har styrelsen också i pastor
Cygnæus funnit en man med den kärlek och värma för sak, som utgör
förmämsta fordran på den, hvilken skall inleda ett företag af denna art.
Herr C. blir väl den, som kommer att afgifva äfven förslag till
folkskolans ordnande. Hans åsigter, så vidt man kan till dem sluta ur
förevarande betänkande, skola kanske icke i alla punkter delas af

andra, som åt ämnet egnat studier och eftertanke. Vid den berömvärda praxis, som på andra gebit än skolans under senare tid blifvit iakttagen, kan man dock hoppas att ett så viktigt förslag skall offentliggöras och sålunda äfven underkastas offentlig granskning. Och det kan likaså antagas för afgjort, att stadgarne för folkskolan komma att definitivt uppgöras under flera sakkunnigas medverkan.

JURIDISKA AFHANDLINGAR OCH UPPSATSER, UTGIFNA AF D:R ROBERT LAGUS. 2:A H.

10

Detta häfte har till specialtitel *Om prejudikaters betydelse vid Rättsskipningen*. Det innehåller en afhandling »Om Prejudikater», nemligen om dessas betydelse och rättighet att som sådane gälla eller icke, samt »Ett Prejudikat», utgånet från landets högsta domstol, jemte juridiska theser rörande den omständighet, detta prejudikat gäller, »preskription i brottmåls», af aflidne professor W. G. Lagus.

I den allmänna afhandlingen om prejudikater uppvisar Förf. genom att citera ett antal kongl. bref och reskripter, huru sväfvande och föränderlig åsigten hos högsta makten varit angående prejudikaters giltighet såsom norm för rättsskipningen. Förf. söker i någon mån förklara denna osäkerhet genom att indela hithörande högsta maktens skrivelser i 1:o sådane, som uttryckligen tillagts kraft af allmän lag, 2:o sådane, hvilka väl angå något särskildt fall men likväl stöda sig på en allmännare och viktigare grundsats för lagskipningen, samt 3:o sådane, som endast röra enskilda mål med afseende på några vid dem förekommande egendomliga omständigheter. Då Förf. anser äfven de till andra slaget hörande afgöranden böra gälla såsom prejudikater, citerar han till styrka för denna öfvertygelse ett antal i 1807 års Lagsamling intagna författningar, hvilka enligt hans åsigt äro af sådan beskaffenhet, och hvilka derföre i lagskipningen blifvit följda. Att det tredje slaget af afgöranden af Förf. icke anses böra utgöra prejudikater, är onödigt anmärka.

20

30

Hvad Förf. anför angående nödvändigheten för högsta domstolen i ett land att vara konsekvent i sin lagtolkning och alltså följa en i samma domstol redan stadgad praxis, synes vara fullkomligen bevisande. Huruvida deremot underdomstolar vid lagskipningen böra göra samma praxis till regel, detta framgår icke nog klart af Förf:s framställning. Det är svårt att tänka sig en fortfarande stridighet mellan underrätts och öfverrätts domar. Men det vore likaså förväntadt, om hvarje underdomare borde anse sin öfvertygelse bunden af en öfverrätts, om också med sig konsekventa förfarande. Det synes oss, att, då högsta domstol i ett land är en, men underrätterna många, den förras afgörande först derigenom kan få helgd af giltig princip, att det i underrätternas domslut allmänt erkännes, och att just derföre dessas afgörande bör utgå ur en fri pröfning, vid hvilken det är domaren obetaget att äfven sätta dessa rätters, det allmänna rättsmedvetandet närmare stående praxis mot den från detta rättsmedvetande mera isolerade högsta domstolens. Om sålunda underrätternas afgörande allmännare öfverensstämmelse, måste denna öfverensstämmelse blifva i mer eller mindre grad bindande för högsta domstolen och hindra en deremot stridande praxis att vid densamma uppstå. Skulle underrätterna följa en slentrian, som icke har grund för sig, är det uppenbarligen bättre, att denna brytes genom en bestämd lagförklaring af högsta makten, än att öfverrätten söker sätta en ny praxis deremot. Och det

40

50

kan väl anses för orätt, om högsta domstolen skulle försöka att uppställa en princip för lagtolkningen, hvilken icke redan skulle ega något erkännande i underrätternas förfarande.

Dock frågan är mångsidig. Förf. har till dess ytterligare upplysande tillagt en kort relation om den betydelse prejudikaterna blifvit tillkänd i skilda länders lagstiftning.

10 Det prejudikat, hvarom senare delen af häftet handlar, gäller preskriptionstiden för civilklagan i följd af sådant mindre brott, som enligt lag efter viss tids förlopp icke får åtalas. Kejs. Senatens Justitiedepartement har i ett mål af denna beskaffenhet förkastat ett ersättningsanspråk, emedan, då det väcktes, preskriptionstiden för åtalande af det brott, som föranledt ersättningsanspråket, var tilländagången. Målets tidigare förlopp vid häradsrätt och hofrätt reciteras, och omröstningsprotokollet i Kejs. Senaten anföres.

Vi behöfva icke fästa läsarens uppmärksamhet derpå, hvilket stort intresse det eger, att här se ett landets högsta domstols afgörande och öfverläggning dertill offentliggjorda. Offentliggöradets värde förhöjes af dess sällsynthet. Om i allmänna ärenden öfverhufvud offentlighet är af vigt och grundläggger förtröstan till styrelsen och belåtenhet, är den 20 det väl främst i lagskipningen. Vissheten att vara skyddad till lif, ära och gods, att i hvarje stridigt fall kunna vänta en dom enligt landets lagar, icke blott fri från våld och mannamon, utan äfven stödande sig på verklig insigt i lagen och omsorgsfull granskning af hvarje förekommande fall, denna visshet hos medborgarena är det första vilkor för ett lugnt samhällslif. Mången menar, att en sådan visshet kan grunda sig blott på en inplantad vördnad för höga öfverheten, emedan perioder i folkens lif finnas, då sådant i mer eller mindre grad varit förhållandet. Men det inträder förr eller senare en tid, då detta oreflekterade 30 förlitande icke mera finnes eller kan finnas; den inträder med en stigande upplysning, hvilken i detta som i alla andra fall väcker fordran på klara grunder för öfvertygelsen. Tillitan till institutioner och personer förutsätter då kunskap om deras verksamhet. Den offentliga mannen kan i medvetande om sina afsigters renhet lätt förutsätta denna tillits tillvaro. Men han missräknar sig deri lätt. Den tid kan verkligen vara inne, då endast handlingarnes framläggande i öppen dag förmår bibehålla densamma. Och endast vid en sådan offentlighet kan institutionen vinna ett förtroende, sådant att detta återfaller på de personer, som verka i densamma. Ty då ingen hemlighetsslöja betäcker institutionen, är personens handlingssätt bundet af institutionens 40 traditionela verksamhetssätt.

Decennier äro förflutna, sedan, såvidt oss bekant är, något högsta domstolens i landet afgörande blifvit i tryck offentliggjordt. Detta är så afvikande från förhållandet i andra länder, att man icke nog kan förvånas öfver en sådan skenbar likgiltighet från allmänhetens sida. Vi säga skenbar, emedan vi nogsamt kommit i erfarenhet af att man i stället i alla delar af landet hör det ena eller andra utslaget berättelsevis meddelas och ser till dessa meddelanden lyssnas med stor begärlighet. Det ligger i människosinnets art, att sådane berättelser helst afse en ogillande kritik; redan det, att offentliggörandet i tryck varit så 50 ovanligt, måste verka härtill. Lätt förstås huru falska dylika muntliga meddelanden kunna, ja måste blifva; och äfven då berättelsen är med sanningen öfverensstämmande, måste faktum alltid framträda i en falsk dager, då endast afgörandet, icke grunderna för detsamma, kommer till allmänhetens kännedom. Gifvet är, att afgöranden, sådane som det af Förf. meddelade, i främsta rummet skola intressera

juristerna och landets domarekorps. Men det är ur deras vetande om förhållandet, som i sådana frågor det allmänna omdömet och allmänna förtroendet eller misstroendet utbildar sig.

När det ifrågavarande ärendet förekom i Justitiedepartementet, ansågs frågan, emedan skiljaktighet i åsigt yppades, såsom äfven förut i lika beskaffade fall egt rum, böra hänskjutas till afgörande af Kejs. Senatens plenum: »till förekommande för framtiden af olika och mot hvarandra stridande domslut i afseende å dylika frågor.» Genom bestydlig pluralitet afgjordes frågan så, att civiltalan skulle vara underkastad samma preskriptionstid, som åtal för det begångna brottet. I 10
öfverensstämmelse med detta afgörande stadfästade Justitiedepartementet Häradsrättens och Hofrättens domar i målet, genom hvilka på grund af samma åsigt klagandens talan blifvit afvisad.

Oaktadt denna öfverensstämmelse i utslagen kunna dock, såsom minoritetens i Kejs. Senaten yttrande utvisar, åsigtorna i frågan vara delade. Grunderna för den afvikande åsigten äro: att i den författning, som medger en tvåårig preskriptionstid med afseende å förseelsens eller brottets åtalande, ingenting nämnes om en preskription för utsökandet af den ersättning, på hvilken någon enskild i följd af gerningen kan mot 20
gerningsmannen ega anspråk; att, om civiltalan göres beroende af det kriminela åtalet, den till den förra berättigade, för att bevara sitt anspråk, måste uppträda äfven som angifvare af brottet; samt att sålunda en dylik talan, som eljest kunnat väckas inom tie år, blir ogiltig efter två år, om skadans förorsakande är förenadt med uppsåtligt brott.

Det är till stöd för denna åsigt Förf. i häftet aftryckt de nämnda theserna af W. G. Lagus. I dessa theser yrkas civilklagans oberoende af det kriminela åtalet i allmänhet på den grund, att preskription i brottmål afser möjligheten för den anklagade att bevisa sin oskuld, hvilken bevisning genom en längre tids mellanrum mellan brottet och anklagelsen kan försvåras eller tillintetgöras. Vid civilklagan deremot 30
åligger full bevisning den klagande, och hans rätt måste anses obestriddig, när denna bevisning kan af honom åstadkommas. Särskildt yttrar sig W. G. Lagus rörande utom äktenskap födda barns anspråk på underhåll och uppfostran af fadren – hvarom just äfven i det omnämnda målet var fråga – att detta anspråks väckande icke bör vara bundet vid någon preskriptionstid. Kan en sådan olycklig kvinna t. ex. i tie års tid sjelf försörja sitt barn, men saknar medel dertill det elfte året, bör hon väl då vara berättigad att fordra hjälp af barnets fader. Thesernas författare anser hennes talan vara öppen i 10 år äfven enligt 40
vår gällande lag, utan afseende alltså derpå, att förseelsen som sådan icke kan åtalas och bestraffas, sedan två år från densamma förflutit.

För den åsigt, som i Kejs. Senaten hade flesta rösterna, finnes bland andra auktoriteter Calonius. I skilda länders lagar har den ena eller den andra åsigten gjort sig gällande, så att äfven häri bådadera hafva stöd.

Af det anförda finner läsaren, att häftets innehåll är väl valdt och af intresse. I afhandlingen »Om prejudikater» lider Förf:s resonnement af en viss öfverdrift i ord och uttryck, som i innehållet icke har någon förklaring.

50

HUMLOR, UTSÄNDE AF L-N. FÖRSTA SVÄRMEN. H:FORS 1860.

Dessa Humlor eller vildbin bära sitt namn endast för gadden. Deras stygn äro dock icke måttade af vreden. Förf. säger sjelf om dem:

»Er gadd är slö, som hvar man vet;
En humla gör ju blott – förtret.»

Men de torde icke ens förtreta någon. Förf:s satir är dertill för godmodig och frifärdig. Man kunde säga, att litet mera salt i den icke varit öfverflöd.

I vår inhemska litteratur är det, som hvar man vet, en förundransvärd brist på ens ett gladt skämt. Ett qvickt är naturligen än sällsyntare. I tidningarne råder jemnt ett monotont allvar; ehuru litet allvarligt innehåll än i denna trumpna form inrymmes. De enda afbrotten i densamma synes vara arghetens, hvarpå icke är brist. Äfven den lilla poesi, som nu och då träder i dagen, visar sällan ett gladt anlete. Man har ofta sagt, att denna brist på glädje hör till nationallynnet. I denna utsago ligger väl en half sanning. Någon frisk och fri glädtighet får man icke söka hos den egentliga Finnen. Men för ett godmodigt skämt är han icke fremmande, och satiren, ehuru äfven denna förmildrad till en mera godsinnad humor, representeras rikt i den genuina Finska sången, den nyare såväl som den äldre. Obestriddigt är dock, att en ökad glädtighet utgör ett verkligt behof till mildrande af den slutenhet och omeddelsamhet, hvaraf folklynnnet karakteriseras. Historien lärer, att folkens ärfda lynne verkligen under tidernas lopp kan i någon mon modifieras. Sådane förändringar bero af civilisationens fortgång öfverhufvud och af hvarje folks historiska öden. En nations litteratur afspeglar väl folklynnnet och kan icke ställa sig utom eller öfverdetsamma. Men den förra återverkar äfven på det senare. Och såsom hvarje folks litteratur öfverhufvud haft sin läromästare och sina första mönster i andra nationers litteratur, så kan den äfven genom ett väl egnadt val af dessa mönster fostras till en gladare uppsyn. Att Finska folket är mottagligt för en sinnet lifvande och glädjande litteratur, bevisar sig af den kända bokhandelserfarenheten, att glada sånger och berättelser, »historier», äro synnerligen eftersökta. Så mycket förundreligare är det, att också de Finska tidningarne äro nästan toma på glädje. De kunna till sin ursäkt anföra mycket i de gifna förhållandena, som ingalunda stämma en publicists sinne gladt. Det hjälper härvid också icke att säga: *Zwing dich Bruder!* Men skämtet är i sig sjelf en afledare för mycket andligt betryck, och i dess form får mycket allvar rum. Ätminstone hindrar ingenting lån ur fremmande litteraturer. En god början är på senaste tid gjord i Suometar med öfversättningar af lustspel.

Med afseende på anförda allmänna saknad af glädje i den inhemska litteraturen, böra äfven dessa humlor helsas välkomna. Såsom antyd-des, är väl ansatsen i dem något matt. Och formen är öfverhufvud något för uttänjd. Äfven det gladaste infall tål att i formen något tillspetsas. Felet kan, när nästa svärm flyger ut, lätt rättas. Också förhöjes intrycket aldrig genom tillägg af en förklaring öfver fabelns mening. Den gör sig sjelf. Dock äfven denna första svärm har säkert blifvit väl emottagen, sådan den är. Innehållet är gladt och länder till lärdom, och formen är lätt och obesvärad. Svärmen är icke så stor, att dess naggande skulle hinna väcka ledsnad. Vi taga oss friheten till prof aftrycka:

I Folkskolefrågan.

Han reste sig så myndig
från bänken, der han satt

Bland andra stadens äldste,
och ställde bort sin hatt,
Den digre slagtar Gödman,
och redde sig alltså
Att låta magistraten
sin mening rätt förstå.
Hans dubbla isterhaka
af harm man darra såg,
Och på hans breda panna
ett vredens åskmoln låg; 10
Men från hans matta ögon,
inbäddade i fett,
Sköt hvass en blick och styrdes
emot borgmästarn snedt.

Vår man var eljest vida
beryktad uti nord –
Ej just att kunna ställa
välvisligt sina ord –
Men för de glada miner, 20
hvarmed han kunder vann,
När vid sin disk bland högar
af kött han sig befann.

Som sagdt, i dag han hade
en mycket annan min.
Omkring hans tjocka läppar
låg ej ett fryntligt grin.
Som nu, han pläгат blicka
på oxen uti band, 30
Då den ej ville falla
för klubban i hans hand.

Från pannan strök han vresigt
sin styfva, röda lugg,
Och i sin tuggbuss högg han
ett mäktigt duktigt hugg,
Och sen ur den han dragit
dess hela bittra saft,
Han talade som följer 40
Och talade med kraft.

»Tvi så'na magra kalfvar,
Borgmästare och Råd» –
Ej må man här vår äldste
tilltro slikt öfverdåd,
Att han de första orden
utsagt som epithet,
Att dermed skymfa gräsligt
sin höga öfverhet. 50

De orden voro endast
den allravärsta ed,
Han plägade framdundra,
då han var riktigt vred;

Ty ingen sak han visste
 sin afsky mera värd,
 Än magra nöt, derefter
 bokskåpet hos en lärd.

10 »Tvi så'na magra kalfvar,
 Borgmästare och Råd!
 När tar väl engång ända
 ett dylikt öfverdåd?
 Hvar måndag, när jag kommer
 numer från rådstu'n hem,
 Jag finner mig eländig
 uti min minsta lem.

20 Slikt innan kort kan mörda
 det gladaste humör
 Och reta opp till vrede
 en riktig gårdsgårdstör.
 Jag är just ej af socker,
 men magrar för hvar dag.
 Tar snart mitt år¹ ej ända,
 jag stupar nog af slag.

30 Ty aldrig hör man annat,
 än nya anslag blott.
 Man endast fordrar mera,
 ju mera man har fått.
 Till hvad bör staden slösa
 så immerfort sitt mynt?
 Jo, merändels till skolor
 och annat dylikt dynt.

40 Nyss var ju här magistern,
 som söndagsskolan styr,
 Och sade, att han mera
 om tjensten sig ej bryr,
 Om lönen icke höjes –
 en lön, hvem kan det tro?
 För den jag kunde köpa
 den mest välgödda ko!

50 Fram fick han ock sin vilja,
 förrn han ur salen steg.
 Af harm jag ville spricka,
 men bet min buss och teg.
 Så lät man sig bedåra
 utaf den gynnarns svek,
 Som icke näns till sönda'n
 bestå sig minsta steg.

Och nu, hvad skall man lida,
 förrn man till grafven bärs?
 Borgmästarn tackes orda,

¹ Den tid, han borde sitta bland stadens äldste.

att nog ännu ej lärs,
Att slynglarne på »läran»
ny skola man vill ge,
Blott stadens pung betalar
igen fiolerne.

Nu lyster mig omsider
se saken uti grund.
Frimodigt kan jag spörja
hvarendaste min kund, 10
Om mera feta stekar
af mig de skulle fått,
Om i min tid som lärling
i skolorna jag gått.

Nej pass; jag tror för visso,
att, om jag lära fått,
Som nu i dag man läres,
jag sålt ut senor blott, 20
Och mången mark på pundet
bedrägligt jag vägt in
Och vore värd att vråkas
från rådstu'n med brändt skinn.

Ty denna världens lärdom
går endast ut på knep,
Och mången herr magister
förtjenade sitt rep.
Och ville men förära
mig stadens »bibliothek», 30
Jag böckerna till omslag
begagnade för stek.

Jag frågar er, J herrar,
ser jag ut som en lård?
Tvi nej! Och likväl är jag
ren 20 000 värd;
Och får ännu jag lefva
och slagten än »tar lag», 40
Jag hoppas, hundra tusen
ännu jag har en dag.

Sen på mig, vise fäder,
som styren denna stad!
Och skratten ej i löndom; –
hvem f-n kan vara glad
I dessa sista tider?
Sen, hvad man blifva kan,
När man ej hålls i skola,
men klubban för som man! 50

Hvad gagna skolor, säg mig?
Jag aldrig vandrar trygg
Förbi storskolans trappa,
om vintern för min rygg.

Hvad gör handtverkarn också
med lärdom och med vett?
Lägg det för kon, sa' bonden,
och se, om hon blir mätt!

Vak'opp, välvisse femma!¹
hög tid det redan är.
Åt fanders visst det annars
med stadens kassor bär.
10 Gen nya skolor håken,
och slut' de gamla till!
Ett dundrande kalas då
af fröjd jag hålla vill.»

Så långt vår Gödman hunnit,
men ack! då blef det slut, –
Ej på hans ordförråd, men
på styrka i hans trut;
20 Ty vreden, ifvern, harmen
allt dref i svall hans blod,
Och stendöd föll han neder
på platsen, der han stod.

Så föll för skolefrågan,
i sina bästa år,
En man, hvars make knappast
mer slagtarboden får
30 O, vetande, hur dyra
oss dina segrar stå!
Hvar skall man kött nu mera
till stek och soppa få?

55 INHEMSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 5, maj 1860

SYSTEM AF SAMFUNDSEKONOMINS LÄROR – ETT FÖRSÖK AF AXEL
LILJENSTRAND. H. I. H:FORS 1860.

40 Ehuru Förf. i detta arbete gifvit den vetenskap, han behandlar, ett nytt
namn, samfundsekonomi, kan hvarje läsare lätt förstå, att här är fråga
om, hvad man allmänt kallat nationalekonomi. Förf. anför såsom skäl
till namnförändringen, att ordet *national*-ekonomi skulle antyda en lära
om någon särskild nations hushållning, medan dock denna vetenskap
borde fastställa grunderna för all hushållning öfverhufvud. En sådan
föreställning om betydelsen af ordet nationalekonomi lärer dock föga
behöft bafaras. Fransmännen hafva begagnat »*économie sociale*».
»Social» har likväl i Franskan sin särskilda betydelse. Dermed beteck-
50 nas allt, som tillhör det medborgerliga samhällslifvet. Benämningen
kan derföre anses passande. Svenska ordet samfund deremot betecknar
såväl familj som medborgerligt samhälle och stat, ja hvarje kyrka,
korporation, kommun, vetenskapsakademi, bibelsällskap m. m. hvarje

¹ *Fem* Rådmän; vår man var orator, som man ser, ehuru han ej läst hvarken Vossius eller Ernesti.